

– SEDA має досвід підтримки та надання допомоги викладачам у багатьох важливих сферах, які згадуються у Білій книзі (наприклад, підготовка зовнішніх екзаменаторів);

– асоціація постійно спрямовує зусилля на підвищення ролі викладання в університетах, і багато членів SEDA залучені до системи нагородження викладачів за викладацьку діяльність;

– Біла книга визнає двосторонній характер професії викладача (педагог і дослідник). SEDA погоджується з таким підходом і заохочує професорсько-викладацький склад до використання досягнень у своїй педагогічній практиці. Тому при підготовці педагогів до роботи у ВНЗ обов'язково має бути надана допомога у поєднанні цих двох важливих аспектів діяльності – викладання і дослідної роботи [3].

Отже, SEDA підтримує більшість пунктів щодо вдосконалення підготовки та підвищення кваліфікації викладачів вищої школи, зазначених у Білій книзі й сподівається на співпрацю всіх організацій, які опікуються цією проблемою.

Висновки. Таким чином, у XXI ст. у багатьох країнах світу, у тому числі й Великій Британії, актуальним питанням стало реформування системи вищої освіти. Одним із ключових аспектів цього процесу є вдосконалення якості викладання, що значною мірою залежить саме від професорсько-викладацького складу. Саме тому у Великій Британії ефективно працюють такі організації, як SEDA (Асоціація професійного та освітнього розвитку викладачів), HEA (Академія вищої освіти), головним завданням яких є професійний розвиток викладачів вищої школи.

Література

1. Андреев А.А. Педагогика высшей школы. Новый курс / А.А. Андреев. – М. : Московский международный институт эконометрики, информатики, финансов и права, 2002. – 264 с.
2. Interactions between research, teaching and other academic activities: report to the HEFCE as part of the fundamental review of research policy and funding, 2000.
3. SEDA White Paper response after Executive. – 2003. – March.
4. The NCHE. Report of the National Committee, 1997 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.leads.ac.uk/educol/ncihe/natrep.htm>.
5. The relationship between research and teaching. A meta-analysis. Hattie and March review of educational research, 1996.
6. The supply of people with science, technology, engineering and mathematics skills. The report of the Sir Gareth Robert's review. – 2002. – Esp. 5.34–5.
7. White Paper. The future of higher education. – Crown Copyright, 2003. – 115 p.

БЕРЕЖНА Ж.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ТРЕНЕРА

На сьогодні однією з найбільших проблем у системі підготовки фахівців з фізичної культури і спорту є те, що підготовка студентів до майбут-

ньої професійної діяльності здійснюється переважно через теоретичне навчання. Навчальні дисципліни і курси, що вивчаються студентами, не завжди співвідносяться з тією науковою інформацією, що потрібна для підготовки спеціалістів певного профілю. Внаслідок чого студенти недостатньо чітко уявляють майбутню професію і ті вимоги, що висуваються до фахівців з фізичного виховання на практиці. Формування сучасного спеціаліста має бути спрямоване на становлення його як цілісної, гуманної, всебічно розвинутої особистості, а також на відповідну професійну підготовку, що пов'язують із поняттям “професійна компетентність”. Вищевикладене зумовлює проблему: яким чином має бути організований і побудований процес підготовки фахівців з фізичного виховання та спорту, щоб відбувалось поєднання теоретичних знань і застосування їх на практиці, зміст навчальних дисциплін відповідав профілю спортивної діяльності, враховувались наукові досягнення у підготовці фахівців з фізичного виховання та спорту.

У психолого-педагогічній літературі виділяють такі поняття, як “компетентність”, “професійна компетентність”, “управлінська компетентність”. Аналіз наукової літератури з цієї проблеми показує, що ці поняття вживаються неоднозначно, у різному науковому тлумаченні.

Мета статті – здійснити аналіз існуючих підходів до визначення поняття “професійна компетентність”, розглянути його сутність та структуру, враховуючи професійні особливості фахівців з фізичного виховання та спорту.

Аналіз наукової літератури з психології спорту, педагогіки, методики викладання фізичної культури показав, що поняття “професійна компетентність майбутнього тренера” не знайшло достатнього вивчення у наукових дослідженнях. Проаналізуємо підходи різних вчених до визначення поняття “компетентність” та різних його аспектів.

Існує думка, згідно з якою поняття “компетентність” включає знання, уміння, навички, а також способи виконання діяльності (О. Журавльов, Н. Тализіна, Р. Шакуров, О. Щербаков та ін.)

У психологічних дослідженнях детально розглянуто поняття “управлінська компетентність” як сукупність знань, умінь і навичок у сфері теорії наукового управління. При цьому воно поряд із соціально-психологічною, комунікативною компетентністю розглядається як складова поняття “професійна компетентність керівника”. У рамках цього підходу було виконано ряд досліджень з метою дослідити й установити переважне значення того чи іншого аспекту для рівня професійної компетентності керівника в цілому.

Орієнтація на той чи інший аспект професійної компетентності зумовлена сферою досліджень різних авторів. Так, Л. Берестова [2] у своєму дослідженні обґрунтовує, що саме соціально-психологічна компетентність керівника є основним чинником ефективності його професійної діяльності, а володіння управлінськими знаннями і методами становить функціональну компетентність, що виступає як методичне забезпечення професійної компетентності.

У дослідженнях М. Кяерст поняття професійна компетентність керівника й управлінська компетентність зрівнюються. При цьому компетентність керівника розглядається як одне з вузлових понять психології управління і як фактор удосконалення управлінського процесу. Автор так характеризує поняття компетентність керівника:

- компетентність виражається в кількості і якості завдань, сформульованих і вирішених керівником у його основній роботі;
- компетентність виражає відповідність керівника тим завданням, рішення яких є обов'язковим для людини, яка працює на цій посаді;
- компетентність є одним із компонентів особистості чи сукупністю відомих властивостей особистості, що зумовлюють успіх у вирішенні основних завдань;
- компетентність є системою визначених властивостей особистості, що виражається в результативності вирішення проблемних завдань;
- компетентність є однією із характеристик особистості і полягає в ефективності вирішення проблем, що зустрічаються у сфері даної професійної діяльності людини.

Існує визначення компетентності як ґрунтового знання своєї справи, сутності виконуваної роботи, складних зв'язків, явищ і процесів, можливих способів і засобів досягнення намічених цілей. О. Нікіфоров розглядає компетентність як властивість, що необхідна кожному керівнику на тій чи іншій ділянці діяльності і пов'язана з галузевою специфікою управлінської діяльності [4].

А. Реан і Я. Коломинський [6] розглядають рівень компетентності як систему знань, на противагу поняттю професійного рівня, що розуміють як ступінь сформованості умінь і навичок.

Інші дослідники в поняття компетентності включають, крім загальної сукупності знань, ще й знання можливих наслідків конкретного способу впливу, тобто досвід практичного використання тих чи інших методів управління.

У дослідженні компетентності керівника школи О. Атласова [1] визначає професійну компетентність через готовність, здатність і якість особистості, вказуючи, що наявність певних знань свідчить про компетентність керівника в питаннях теорії і практики відповідної галузі. Власне професійна компетентність керівника є інтегральною характеристикою, що визначається його здібностями, особистісними і професійно-педагогічними якостями, а також готовністю до управлінської діяльності в конкретній соціально-історичній і освітній ситуації.

О. Тонконога визначає професійну компетентність керівника як інтегральну професійну якість: сплав його досвіду, знань, умінь і навичок, показник готовності до управлінської роботи, здатність приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Спроба типологізувати поняття “професійна компетентність”, систематизувати його, визначити взаємозв'язок з іншими поняттями була зроблена А. Марковою. На думку автора, компетентність – це “індивідуальна

характеристика рівня відповідності вимогам професії, як психічний стан, що дає змогу діяти самостійно і відповідально, як володіння людиною здатністю й умінням виконувати певні трудові функції”. У праці А. Маркової [3] виділено види професійної компетентності:

- спеціальна компетентність – володіння власне професійною діяльністю на досить високому рівні, здатність проектувати свій подальший професійний розвиток;

- соціальна компетентність – володіння спільною (груповою, кооперативною) професійною діяльністю, співпрацею, а також прийнятими в даній професії прийомами професійного спілкування; соціальна відповідальність за результати своєї професійної праці;

- особистісна компетентність – володіння прийомами особистісного самовираження й саморозвитку, засобами протистояння професійним деформаціям особистості;

- індивідуальна компетентність – володіння прийомами самореалізації та розвиток індивідуальності в рамках професії, готовність до професійного “старіння”, уміння раціонально організувати свою працю без перевантажень.

У зарубіжній науковій літературі спостерігається інший підхід до розуміння компетентності (П. Вейл, М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоурі). Компетентність видається інтегральним поняттям, у якому можуть бути виділені кілька рівнів: 1) компетентність як здатність до інтеграції знань і навичок та їх використання в умовах вимог зовнішнього середовища, що швидко змінюються; 2) концептуальна компетентність; 3) компетентність в емоційній сфері, у сфері сприйняття; 4) компетентність в окремих сферах діяльності.

У концепції Дж. Равена [5] компетентність розглядається як сукупність знань, умінь і здібностей, що виявляються в особистісно значущій для суб’єкта діяльності. При цьому передбачається, що найбільш важливу роль при визначенні компетентності відіграє саме цінність діяльності для суб’єкта. Для оцінювання компетентності необхідно вимірювати цінність діяльності, а потім вивчати й визначати сукупність внутрішніх засобів, за допомогою яких суб’єкт досягає певного результату в даній діяльності.

Професійна компетентність майбутнього фахівця неможлива без загальної і комунікативної культури, що виражається в комунікативній компетентності особистості. Ряд учених (Г. Андреева, А. Бодальов, Г. Ковальов, В. Лабунська, В. Мироненко, Л. Мітіна, С. Рубінштейн та ін.) підкреслює важливість сформованості комунікативних умінь, що створюють і відображають вигляд діючої особи, її психологічну сутність, що сприяють розумінню і взаємодії, розкривають внутрішній зміст у зовнішній дії.

Особливе місце в структурі комунікативної компетентності посідає так звана “конфліктна компетентність”, розглянута Б. Хасаном. Автор розглядає дане поняття як “рівень розвитку поінформованості про діапазон можливих стратегій поведінки в конфлікті й умінь реалізовувати ці стратегії в конкретній життєвій ситуації”. Відомо, що конфлікти неминуче вклю-

чаються в професійну діяльність фахівців системи “людина-людина”, до якої належить і спортивна діяльність.

Проблема конфліктів викликає сьогодні все більший інтерес у різних фахівців. Різні її аспекти (понятійний апарат, види, причини виникнення, методи і способи вирішення конфліктів) вивчали Ф. Бородкін, Ф. Василюк, Н. Вишнякова, Л. Воробйова, А. Єршов, А. Зосимовський, І. Кичанова, Л. Коряк, Л. Петровська, М. Рібакова, У. Соснін, Б. Хасан, В. Храмов, Д. Фельдштейн та ін.

Конструктивне ставлення до конфліктів передбачає не уникання чи придушення різних конфліктів, а диференційований підхід до них, конструктивний шлях їх вирішення. Як один із аспектів комунікативної компетентності можна розглядати формування конструктивного ставлення до конфліктів, уміння вирішувати конфліктні ситуації, оволодіння способами аналізу й пошуку вирішення типових конфліктів, підвищення загальної культури спілкування (культури впливу, мови, мислення, прогнозування відповідних реакцій, слухання, підтримки спілкування, виправлення помилкової дії тощо).

Вищевикладені наукові позиції розкривають різні аспекти поняття “професійна компетентність” і можуть бути враховані для розгляду поняття “професійна компетентність майбутнього тренера”. Для визначення цього поняття необхідно, на нашу думку, враховувати, що професійна діяльність тренера має такі особливості:

- виховний характер діяльності;
- прагнення досягнення вихованцями найвищих результатів у спортивній діяльності;
- оволодіння суто професійними, властивими для даного виду спорту, уміннями та навичками, методикою й технологією їх формування у спортсменів різного рівня підготовки;
- управлінський характер професійної діяльності;
- комунікативний характер діяльності;
- творчий характер діяльності.

Вищерозглянуті позиції дослідників щодо розуміння компетентності стосуються переважно компетентності професіонала, що вже відбувся, сформувався (професійна, спеціальна, управлінська компетентність). Ці аспекти необхідно враховувати при підготовці майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту ще під час навчання в навчальному закладі, починаючи формувати їх професійну компетентність не тільки як елемент загальної культури сучасної людини, що включає оволодіння фундаментальними науковими знаннями, набуття різнобічних умінь і навичок, а й як специфічні особливості, що властиві фахівцю даного профілю.

Висновки. Таким чином, поняття “професійна компетентність майбутнього тренера” включає, на нашу думку, знання, уміння, навички, оволодіння способами і прийомами їх реалізації в професійній діяльності та спілкуванні. Це визначення дає можливість визначити в структурі компетентності особистості такі підструктури: мотиваційну (наявність цілей,

прагнень, установок, інтересу, мотивів професійної діяльності), діяльнісну (володіння знаннями, уміннями, навичками і способами здійснення професійної діяльності), комунікативну (знання, уміння, навички і способи здійснення спілкування і взаємодії з вихованцями), особистісну (сформованість у майбутніх фахівців професійно-важливих рис та якостей особистості).

Перспективним напрямом формування професійної компетентності студентів-майбутніх тренерів є пошук шляхів відповідної організації підготовки до професійної діяльності під час навчання у вищому навчальному закладі.

Література

1. Атласова О.М. Развитие профессиональной компетентности руководителей школ в процессе повышения квалификации : автореф. дис. ... канд. наук / О.М. Атласова. – СПб., 1995.
2. Берестова Л.И. Социально-психологическая компетентность как основа эффективности управленческой деятельности : автореф. дис. ... канд. наук / Л.И. Берестова. – М., 1994.
3. Маркова А.К. Психология профессионализма / А.К. Маркова. – М. : МГФ Знание, 1996.
4. Митина Л.М. Психология развития конкурентоспособной личности / Л.М. Митина. – М. : МПСИ; Воронеж : МОДЭК, 2002. – 400 с.
5. Равен Дж. Педагогическое тестирование. Проблемы. Заблуждения. Перспективы / Дж. Равен. – М. : Когнито центр, 1999. – 345 с.
6. Реан А.А. Социальная педагогическая психология / А.А. Реан, Я.Л. Коломинский. – СПб. : Питер, 2000. – 416 с.

БЄЛЯЄВ С.Б.

МІСЦЕ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПІДГОТОВЦІ СУЧАСНОГО ВЧИТЕЛЯ

Система освіти в Україні останніми роками продемонструвала високий рівень мобільності і готовність до змін. Складні суспільно-політичні процеси, що зумовлені інтеграцією у світовий економічний, науковий, освітній простір, привели до істотних змін в організації освітнього процесу. Сучасність вимагає суттєвого оновлення якості підготовки студентів ВНЗ педагогічного профілю з огляду на інноваційні процеси в національній системі освіти, що спричинені об'єктивними суспільними економічними та політичними процесами.

Стрімкі темпи національного і світового інформаційного, наукового, технічного розвитку стають рушійними силами інноваційних процесів у системі освіти. Потреба держави у високоосвіченій молоді, місія якої полягає в забезпеченні наукового й соціально-економічного прогресу, створенні національної історичної перспективи, зумовлює необхідність відповідних змін в освітній галузі, зокрема, нововведень, серед яких значне місце посідають освітні технології.